Eveliina Tamminen

AUTISTINEN LAPSI PÄIVÄHOIDOSSA

Sosiaalialan koulutusohjelma

2016

samk
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

AUTISTINEN LAPSI PÄIVÄHOIDOSSA

Tamminen, Eveliina
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Elokuu 2016
Ohjaaja: Rajaniemi, Kari
Sivumäärä: 42
Liitteitä: 1

Asiasanat: autismi, lapsuusiän autismi, päivähoito

Opinnäytetyön aiheena oli autistisen lapsen tukeminen ja huomioiminen päivähoidossa. Työn tavoitteena oli koota tiivis ja informatiivinen tietopaketti, joka käsittelee mitä autismi ja lapsuusiän autismi on, mitä tukimuotoja on kehitetty ja miten päivähoitopäivän aikana autistista lasta voi tukea ja auttaa.

Työn tarkoituksena oli ennen kaikkea auttaa varhaiskasvatuksen työkentällä työskentelevää ammattilaista siinä kohtaa, kun hän ensimmäistä kertaa työuransa aikana kohtaa autistisen lapsen. Tämä tiivis tietopaketti on helppo ja nopea tapa ottaa selvää autismin peruspiirteistä ja siitä, mitä kannattaa ottaa huomioon ja pitää mielessä tällaisen lapsen kanssa työskennellessä. Koska autistiset lapset integroidaan lapsiryhmiin, uskon, että opinnäytetyöllä on merkitys ja tarve työelämän näkökulmasta ajateltuna.

Opinnäytetyö toteutui laadullisena tutkimuksena, jossa on perehdytty autismia käsittelevään kirjallisuuteen sekä käytetty puolistrukturoitua haastattelua. Haastattelu toteutettiin yhteistyökumppanina toimineen porilaisen päiväkodin henkilökunnan kanssa. Haastattelussa kartoitettiin käytännössä hyväksi havaittuja apuvälineitä ja toimintamalleja. Käytetty kirjallisuus valittiin pääsääntöisesti kirjaston valikoimasta ja analysoitiin työn sisällysluetteloa ajatellen.

Tutkimustuloksista päällimmäisenä mieleen jäi se, että monia apuvälineitä ja toimintamalleja on kehitetty autistisia henkilöitä auttamaan. Kuvat, strukturoitu arki ja erilaiset kuntoutusmuodot, kuten musiikkiterapia ovat esimerkkejä näistä. Yksilöllisyyttä korostettiin myös monessa eri lähteessä. Tulee pitää mielessä, että vaikka jokin kuntoutusmalli toimii jollakin, ei se automaattisesti tarkoita, että se toimii kaikilla autistisilla henkilöillä.

CHILDHOOD AUTISM IN DAYCARE

Tamminen, Eveliina
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
August 2016
Supervisor: Rajaniemi, Kari
Number of pages: 42
Appendices: 1

Key words: autism, childhood autism, daycare

The subject of the thesis was supporting and observing childhood autism in daycare. The goal of the thesis was to compile a compact and informative package that handles what autism and childhood autism are, what methods of support have been developed and how to help and support an autistic child during daycare.

Above all the goal was to help a professional in the daycare field when s/he faces an autistic child for the first time in his/her career. The thesis is an easy and fast way to find out about autism's basic characteristics and also what you should do and keep in mind when working with such a child. Because autistic children are integrated into groups of children, I believe that the thesis has a meaning and a demand from the perspective of working life.

The thesis came true as a qualitative research where autism-based literature and a half-structured interview were used. The interview was done with the staff of a partnered kindergarten from Pori. The interview mapped well-deemed approaches and tools in practice. The literature was mainly picked from a library's selection and was analyzed with the thesis' table of contents in mind.

What stuck in my mind the most was that many tools and approaches have been developed to help autistic persons. Pictures, structured everyday life and different forms of rehabilitation, like music therapy, are examples of this. Many sources also highlighted individuality; even though one form of rehabilitation works for someone it doesn't automatically mean that it works for every autistic person.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 6
2 AUTISMI 7
2.1 Mitä on autismi? 7
2.2 Lapsuusiän autismi 8
2.3 Lapsuusiän autismin erityispiirteet 9
2.4 Autismin diagnosointi 11
3 KUNTOUTUS 11
3.1 Autismin kuntoutuksesta yleisesti 11
3.2 TEACCH 12
3.3 LOVAAS 13
3.4 DELACATO 14
3.5 Akiva – malli 15
3.6 Musiikkiterapia 16
3.7 Ratsastusterapia 16
4 AUTISTISTEN LASTEN APUVÄLINEET 17
4.1 Kuvat 17
4.2 Tukiviittomat 18
4.3 Struktuuri 18
5 PÄIVÄHOITO 19
5.1 Mitä päivähoito on? 19
5.2 Erityispäivähoito 20
5.3 Suunnitelma lapsen hoidosta ja kasvatuksesta 22
5.4 Päivähoito ja autistinen lapsi 22
6 PÄIVÄKOTIPÄIVÄ AUTISTISEN LAPSEN KANSSA 23
6.1 Päivähoitoon saapuminen ja kotiinlähtö 23
6.2 Ruokailu 24
6.3 Leikki 25
6.4 Siirtymät 26
6.5 Päiväkotiympäristö 26
6.6 Lasta hoitavat aikuiset 27
6.7 Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö 28
6.8 Työntekijöiden jaksaminen 29
7 OPINNÄYTETYÖPROSESSI 30
7.1 Tutkimusongelma, tutkimuskysymykset, työn tavoitteet 30
7.2 Aineistonkeruumenetelmät 31

7.3 Sisällönanalyysi 33
7.4 Tutkimustulokset 33
7.5 Tutkimuksen laadun ja luotettavuuden arviointia 35
8 POHDINTA 37
LÄHTEET 41
LIITTEET

1 JOHDANTO

Autismiin liittyy monia erityispiirteitä, jotka muiden tulee ottaa huomioon. Autistinen lapsi ei tee tahallaan kiusaa kun hän käyttäytyy haastavasti. Jotta lapsen kohtaava aikuinen osaisi tehdä kohtaamisesta lapsen kanssa mielekkään ja turvallisen, tulee hänellä olla autismista perustietoa. Näin hän ymmärtää miksi lapsi ahdistuu jossakin tilanteessa tai miten häntä voi auttaa ymmärtämään annetut ohjeet paremmin. Tulee myös ymmärtää se, että työskentely autistisen lapsen kanssa vaatii, mutta myös antaa paljon.

Tämän opinnäytetyön tehtävänä onkin auttaa työntekijää kohtaamaan lapsi tämän tarvitsemalla ja ansaitsemalla tavalla. Työ kertoo ensin mitä autismi ja lapsuusiän autismi on, mitä tukimuotoja autistisia henkilöitä auttamaan on kehitetty, mitä apuvälineitä yleisimmin käytetään, miten päiväkotipäivän eri vaiheissa lasta tulee huomioida ja auttaa sekä työn loppuvaiheessa kerrotaan myös hyväksi havaittuja apukeinoja käytännön työelämän näkökulmasta. Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä porilaisen päiväkodin kanssa. Tämän päiväkodin työntekijää haastattelemalla työhön saatiin vinkkejä suoraan päivähoidon eläväisestä maailmasta.

Työtä lukiessa tulee kuitenkin muistaa, että jokainen autistinen lapsi on oma ainutlaatuinen ja erityinen yksilönsä. Työhön on kerätty yleisesti toimiviksi havaittuja apukeinoja, mutta vain kokeilemalla selviää, mikä toimii kenenkin kohdalla. Yksilöllisyyttä tulee myös arvostaa ja lapsen tulee antaa olla juuri sellainen kuin hän on. Työssä kerrotaan hyväksi havaittuja toimintamalleja, mutta niiden tarkoitus on auttaa ja tukea lasta hänen jokapäiväisessä elämässään, ei muuttaa häntä.

2 AUTISMI

2.1 Mitä on autismi?

Autismi ei ole sairaus, se on erilainen tapa olla ja ajatella (Faherty 2006, 12).

Sana autismi on peräisin Kreikasta ja sen juuret kulkevat aina vuoteen 1911. Sana tarkoittaa suomennettuna itseensä vetäytymistä. Autismi on kehityksen häiriö, joka aiheuttaa vaihtelevia oireita. Pääosin autismi näkyy käyttäytymisessä. Aiemmin autismia pidettiin mielisairautena, mutta nykyään on jo selvää, että kyseessä on synnynnäinen kehityksen häiriö. Tämän häiriön seurauksena autistisen henkilön on hankalaa käsitellä ja yhdistää aistien välittämää tietoa ulkomaailmasta mielekkääksi kokonaisuudeksi. Autismi on elämänikäinen oireyhtymä, eli siihen ei ole niin sanotusti parannuskeinoa. Autismin kanssa voi kuitenkin oppia elämään ja kuntoutuksen avulla autistinen henkilö voi elää hyvinkin itsenäistä elämää. Kuntoutus koostuu strukturoidusta arjesta, johon sisältyy opetustuokioita ja tukiterapiaa eri muodoissaan. (Backman 1998, 5-6.)

Autismin kirjoon katsotaan kuuluvaksi myös Aspergerin oireyhtymä, Rettin oireyhtymä, disintegratiivinen kehityshäiriö, laaja-alainen kehityshäiriö ja epätyypillinen autismi (Backman 1998,5).

Autismin kirjoon kuuluvien henkilöiden käyttäytymisestä voidaan erottaa kolme keskeistä piirrettä. Näitä kolmea poikkeavaa käytösmuotoa kutsutaan autistiseksi triadiksi. Nämä alueet ovat vaikeudet tai totaalinen kykenemättömyys vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa, puutteellinen kommunikointikyky niin sanattomassa kuin sanallisessa viestinnässä sekä toistava toiminta ja erikoiset kiinnostuksen kohteet. (Partanen 2010, 26.) Autistisen henkilön on vaikea käsittää sitä, että muut ihmiset ovat kykeneviä ajattelemaan ja tuntemaan. Hänen voi olla myös haastavaa ymmärtää puhuttua kieltä ja ymmärtää sanojen eri merkityksiä. (Gillberg 2000, 79.) Autismi voi joissakin tapauksissa jopa eristää henkilön muista ihmisistä ja heidän välisistä suhteistaan ja sulkea hänet omaan sisäiseen maailmaansa (Grandin & Scariano 1992, 2).

Autismin taustalla on neurokognitiivinen häiriö, josta johtuu ongelmat aivojen toiminnassa ja aistihavaintojen käsittelyssä. Autismia voidaan pyrkiä ymmärtämään kolmen

eri teorian avulla. Ensimmäinen niistä on mielen teoria (Theory of Mind), jonka mukaan autistisella henkilöllä on vaikeuksia ymmärtää toisen ihmisen mieltä, ajatuksia ja tunteita. Koherenssiteorian mukaan taas henkilö havaitsee ympäröivän maailman yksityiskohtina eikä kykene muodostamaan mielekkäitä kokonaisuuksia. Eksekutiivinen teoria kuvaa autistisen henkilön vaikeuksia ohjata omaa toimintaansa. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 23.)

2.2 Lapsuusiän autismi

Autismin selvintä muotoa, joka vaikuttaa merkittävästi toimintakykykyyn, kutsutaan lapsuusiän autismiksi (Partanen 2010, 25). Varhaislapsuuden autismi on suurin yksittäinen ryhmä autismin kirjon eri muodoista. Noin 75–80 prosentilla autistisista henkilöistä on todettu lapsuusiän autismi. (Gillberg 2000, 13.)

Useimmiten vanhemmat huomaavat ensimmäisinä lapsensa poikkeavan käytöksen ja kehityksen (Avellan & Lepistö 2008, 9). Autistisille oireyhtymille tyypillisiä poikkeavuuksia ovat vaikea häiriö liittyen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa, vaikea häiriö kommunikointikyvyssä sekä rajoittuneet käyttäytymistavat, jotka ilmenevät muun muassa toistuvina rituaaleina ja rutiineina ja/tai poikkeavana leikkikäyttäytymisenä. Näiden kaikkien oireiden on oltava näkyvissä, jotta voidaan tehdä autismin diagnoosi. Lapsuusiän autismi – diagnoosi edellyttää vielä lisäksi sen, että oireet ovat ilmenneet jo ennen kahden ja puolen vuoden ikää. Jos oireista vain muutama esiintyy, tulee diagnoosiksi osittainen autistinen oireyhtymä eli autismin kirjoon kuuluva häiriö. (Gillberg, 2000, 29.)

Hyvin usein autistiset lapset ovat myös kehitysvammaisia, eli heidän älykkyysosamääränsä on alle 70. Myös hyvätasoisilla autistisilla lapsilla on suhteellisia kehitysvammoja, eli vaikeuksia älyllisessä toiminnassa. (Gillberg, 2000, 50.) Vaikka valtaosa autistisista lapsista on myös kehitysvammaisia, on heillä useimmiten jokin erityislaatuinen kyky tai taito. Se voi olla esimerkiksi ikätasoon ja kehitykseen nähden taito koota vaikeita palapelejä, taito muistaa pieniä yksityiskohtia ulkomuistista tai taito maalaamisessa. (Gillberg, 2000, 27.)

Autistiset lapset voivat olla keskenään verrattuina varsin eritasoisia. Heidän kehityksensä, sosiaaliset taidot sekä puheen kehitys voi olla hyvin vaihtelevaa eri persoonien kohdalla. Kaikki oireet, joita autismissa ilmenee, voivat olla lieviä tai vaikeita tai jotain siltä väliltä. Oireiden moniulotteisuus ja epämääräisyys aiheuttaakin usein haasteita ja hämmennystä. (Pihlaja & Viitala 2005, 353.)

2.3 Lapsuusiän autismin erityispiirteet

Usein vanhemmat kiinnittävät ensimmäisenä huomionsa siihen, että lapsi ei opi määrätyssä iässä puhumaan tai jo aiemmin opitut sanat jäävät hiljalleen pois. Lapsen kehitys siis ikään kuin taantuu. Usein autistisella lapsella on myös ongelmia vuorovaikutuksen suhteen, hän ei ole kiinnostunut muista ja vetäytyy omaan ”kuplaansa”. Lapsella saattaa myös esiintyä toistuvia pakkoliikkeitä tai pakonomaisia rituaaleja jokapäiväisessä elämässä. Normaalisti kehittyvään lapseen verrattuna autistinen lapsi ei osaa leikkiä. Hän ei osaa leikkiä leluilla vaan hän saattaa ainoastaan tutkia niiden ulkoisia ominaisuuksia tai teknisiä mahdollisuuksia. (Kujanpää & Norvapalo 1998, 28–29.) On myös tavallista, että lapset, joilla on autismi, eivät lähesty muita ihmisiä saadakseen apua tai lohdutusta. Jo vauva-iässä huomataan usein, että lapsi ei nosta käsiään tullakseen nostetuksi pinnasängystä tai ei viihdy sylissä, mikäli fyysinen kontakti ei ole tapahtunut heidän ehdoillaan.(Gillberg 2000, 18–19.)

Lapsuusiän autismin oirediagnostiikan täyttävillä lapsilla on usein huomattavia häiriöitä kommunikaatiossa ja kielenhallinnassa. Häiriön laajuus vaihtelee lähes täydellisestä ymmärtämättömyydestä niin sanottuun hienosäädön poikkeavuuteen. Tällä tarkoitetaan sitä, että monesti autistiset ihmiset ymmärtävät puhutun kielen ja annetut ohjeet kirjaimellisesti. Esimerkiksi jos autistista henkilöä pyytää antamaan kätensä rokotetta varten, voi henkilö ymmärtää sen niin, että hänen tulee leikata kätensä irti ja ojentaa se kysyjälle. (Gillberg 2000, 21.) Tämän vuoksi omia sanavalintoja tulisi todella tarkkaan harkita, kun työskentelee autistisen henkilön kanssa. Usein autistisilla henkilöillä esiintyy myös kaikupuhetta. He saattavat muistaa sanatarkasti tietyn kappaleen sanat, tai jonkin asian, jonka he ovat vuosi sitten kuulleet, ja toistavat sitä uudelleen ja uudelleen.

Monet autistiset lapset vaativat tiettyjen rutiinien ja rituaalien noudattamista muuttumattomina päivästä toiseen. Tätä ilmiötä kutsutaan muuttumattomuuden vaatimiseksi. (Gillberg 2000, 24.) Jos rutiini jostain syystä ei toteudukaan täsmälleen samanlaisena, on usein edessä hallitsematon kiukunpurkaus, joka johtuu lapsen ahdistumisesta ja kyvyttömyydestä käsitellä sitä. Usein pienet muutokset voivat aiheuttaa enemmän ahdistusta kuin suuret muutokset (Gillberg 2000, 24). Esimerkiksi, jos päiväkotiin kuljetaan eri reittiä kuin yleensä, voi se aiheuttaa enemmän ahdistusta kuin muutto toiselle paikkakunnalle. Rituaalien ja rutiinien noudattaminen voi joko olla suora kytkös häiriintyneestä aivotoiminnasta tai toisaalta lapsen tapa yrittää saada järjestystä maailmaan, jonka hän diagnoosinsa takia kokee hyvin kaoottiseksi ja epäjärjestelmälliseksi. (Gillberg 2000, 131.)

Lapsuusiän autismiin lukeutuvat lapset reagoivat usein poikkeavasti erilaisiin aistiärsykkeisiin. Tällaisia ärsykkeitä voivat olla erilaiset äänet, valo tai kosketus. Myös tuntoaistimukset voivat olla poikkeavia. Toisia kiehtoo karheat ja hieman kipuakin tuottavat tuntoelämykset ja toiset taas nauttivat kevyestä hipsuttelusta tai muusta vastaavasta. (Gillberg 2000, 26.)

Pienet lapset oppivat monia tärkeitä taitoja jäljittelemällä esimerkiksi aikuisen toimintaa. Autistisen lapsen on kuitenkin hankala oppia jäljittelemään mikä johtaa useimmiten siihen, että lapsen on vaikea oppia ja kehittyä. Autistinen lapsi ei osaa ohjata toimintaansa samalla tavalla kuin normaalisti kehittyvä lapsi. Toiminnanohjaukseen liittyvät ongelmat ovat useimmiten syynä toistavaan ja juuttuvaan käyttäytymiseen. Toiminnanohjauksen problematiikan vuoksi autistisen lapsen on vaikea siirtyä asiasta tai tekemisestä toiseen, tehdä valintoja asioiden välillä ja ymmärtää asioiden välisiä syyseuraussuhteita. (Avellan & Lepistö 2008, 11–12.)

Autistisilla lapsilla on eri ikävaiheissa erilaisia oireita. Leikki-iässä vaikeat käyttäytymishäiriöt ovat usein pinnalla. Neljä viidestä autistisesta lapsesta on aikuisiässä niin sosiaalisesti kuin psyykkisestikin vammaisia kuntoutuksesta huolimatta. Leikki-iässä eli kahden – viiden vuoden iässä tyypillinen autistinen käyttäytyminen näkyy selvimmin. Muutosten vastustamisesta johtuvat kiukkukohtaukset ovat tässä ikävaiheessa usein hyvin korostuneita. (Gillberg 2000, 39, 46.)

2.4 Autismin diagnosointi

Autismia ei ole helppo diagnosoida. Tähän päivään mennessä ei ole kehitetty mitään täsmällistä lääketieteellistä koetta tai psykologista testiä, jonka tulokset kertoisivat onko henkilöllä autismi vai ei. Diagnosointia vaikeuttaa myös se, että oireet ovat hyvin monimuotoisia, sekä se, että lapsen käyttäytyminen vaihtelee ympäristöstä ja ihmisistä riippuen. Autismin diagnosoimiseen tarvitaan aina moniammatillinen työtiimi, jossa kaikki ammattilaiset tuovat oman työpanoksensa työskentelyyn mukaan. (Ikonen 1998, 82, 84.)

Mitä aiemmin lapsi saa oikean diagnoosin, sitä paremmat lähtökohdat kuntoutuksella on. Pelkkä diagnoosi ei kuitenkaan kanna vielä pitkälle, vaan sen jälkeen tuleekin pohtia mistä kuntoutusmuodoista juuri tämä henkilö erityispiirteineen hyötyy eniten. Jotta tiedetään mikä tai mitkä kuntoutusmuodot soveltuvat parhaiten, tulee lasta havainnoida ja arvioida. Suomalainen Portaat – menetelmä on sovellettu tätä varten. Siinä arvioidaan lapsen kehitystä kuudella eri osa-alueella: vauvan kehitys, sosiaalinen kehitys, kieli, omatoimisuus, kognitiivinen kehitys sekä motoriikka. Lapsen taitoja ja osaamista näillä alueilla kartoitetaan toimimalla hänen kanssaan yhdessä sekä havainnoimalla hänen puuhiaan. Havainnoinnin tulokset merkitään lomakkeelle, jossa on kohdat osaa taidon, orastava taito tai ei osaa kyseistä taitoa. (Ikonen 1998, 90, 97–98.) Näin ollen lomakkeesta on helppo havaita mitä lapsi jo osaa ja mitä taitoja tulee kuntoutuksessa ja opetuksessa harjoittaa ja opetella.

3 KUNTOUTUS

3.1 Autismin kuntoutuksesta yleisesti

Puhuttaessa autistisesta lapsesta, tulisi aina muistaa se, että autistisetkin lapset ovat yksilöitä, eikä kahta lasta koskaan voi täysin verrata toisiinsa. Tämän vuoksi myös kuntoutus ja muut hoitomuodot tulee aina yksilöidä lapsen tarpeisiin ja tasoon nähden. (Gillberg 2000, 108.)

Autismia on pidettävä enemmänkin vammana kuin sairautena ja tämä on otettava kuntoutuksessa huomioon. Tällä hetkellä autismiin ei ole olemassa parantavaa hoitoa, joten siksi puhutaan hoidon sijaan kuntoutuksesta. (Gillberg 2000, 115.) Autismin varhaisella diagnosoinnilla on hyvin suuri merkitys moneltakin eri kannalta. Kuntoutus päästään aloittamaan aikaisin ja perheen ei tarvitse elää jatkuvassa epätietoisuudessa, vaan he pääsevät käsittelemään asiaa ja tämän jälkeen keskittämään voimavaransa lapsen tukemiseen. (Gillberg 2000, 116.)

Kuntoutuksen avulla voidaan opettaa autistiselle lapselle keinoja pärjätä paremmin arkielämässä, jolloin hänen elämänlaatunsa paranee. Esimerkiksi on hyvä miettiä lapselle sopivia keinoja ja tapoja siihen miten hän voi ilmaista itseään jos esimerkiksi puheen tuottaminen on haasteellista. Tulee muistaa, että uusien, auttavien tapojen opettaminen on paljon helpompaa kuin vanhojen, haastavien toimintamallien pois kitkeminen. (Avellan & Lepistö 2008, 13.)

Kuntoutuksessa on tärkeää välillä muistaa kysyä itseltään, miten kuntoutettava lapsi voi tulevaisuudessa tätä opetettavaa taitoa hyödyntää ja käyttää. Näin tullaan ajatelleeksi sitä, mitä taitoja lapsen todella tarvitsee oppia, jotta hän pärjäisi elämässä mahdollisimman itsenäisesti. Autistisen lapsen tulee ensin oppia perustaidot, jotka luovat perustan sille, että voidaan alkaa harjoittamaan monimutkaisempia taitoja, kuten puheen tuottamista. (Gillberg 2000, 133–134.)

Strukturoitu pedagogiikka on tärkeää myös kuntoutuksessa. Toimintojen harjoittamiseen tulee luoda myös selkeä kaava, joka toistuu kerrasta toiseen. Tosin tulee myös pitää mielessä se, että luodun päiväjärjestyksen asteittainen, hidas muutos on tärkeä osa kuntoutusta. Näin lapsi, jolla on lapsuusiän autismi, oppii vähitellen sietämään muutoksia ja ennakoimattomia asioita elämässään. (Gillberg 2000, 134–135.)

3.2 TEACCH

Teacch – kuntoutusmallissa ympäristöä muokataan niin, että autistisen henkilön on mahdollista keskittyä omiin oppimistehtäviinsä. Ympäristöä tulee muovata siten, että

se mahdollistaa asioiden toistamisen ja että se ei sisällä liikaa virikkeitä, jotka vaikeuttavat tehtäviin keskittymistä. Tämän kuntoutusmallin ohjelmaan kuuluvat päiväkohtainen ohjelma ja yksilöidyt tehtävä – tai toimintatuokiot. (Kerola ym. 2009, 169.)

Teacch – kuntoutuksessa käytetään kasvatuksellista ohjelmaa, jonka toteuttamiseen osallistuvat ammattilaiset sekä lapsen vanhemmat. Painopiste on tilojen, opetuksen ja päiväohjelman strukturoinnilla. Kuntoutusmallin tavoitteena on autistisen henkilön mahdollisimman itsenäinen eläminen ja toimiminen kotona ja kodin ulkopuolella. (Heinämäki 2000, 93.) Autististen henkilöiden on vaikea hahmottaa tapahtumia, ajan kestoa, paikkoja sekä henkilöitä ja juuri tämän piirteen vuoksi strukturointia käytetään apuna tässä kuntoutusmallissa (Hakala, Hyrkkö, Manninen, Oesch, Salo & Siikanen 2001, 90–91).

Teacch-menetelmässä tärkeässä roolissa on opettaa lapsi kommunikoimaan. Kommunikointia voidaan opettaa strukturoiduissa tilanteissa, joissa tilanne tai ympäristö on sellainen, että se vihjaa ja ohjaa lasta kommunikoimaan tavalla tai toisella. Esimerkiksi värikynät ovat tarkoituksella jätetty ottamatta pöytään kun aletaan piirtämään, jotta lapsi joutuu itse harjoittamaan kommunikointikykyjään ja pyytämään kyniä. (Hakala ym. 2001, 92.)

Teacch-kuntoutusmallia käytetään paljon päiväkodeissa tapahtuvassa varhaiskuntoutuksessa.

3.3 LOVAAS

Lovaasin kuntoutusohjelman on kehittänyt O.I. Lovaas. Tässä kuntoutusmallissa vahvistetaan toivottua käyttäytymistä palkintojen avulla. Palkinnot voivat olla konkreettisia, kuten keksi tai lupa mennä pyöräilemään, tai abstrakteja kuten kehu tai kiitos. Lovaasin ohjelma koostuu kuudesta askeleesta. Ensimmäisessä askeleessa valmistaudutaan oppimiseen, voidaan harjoitella esimerkiksi istumista tai rauhoittumista. Toisessa askeleessa harjoitellaan vuorovaikutusvalmiuksia eli jäljittelyn taitoja. Kolmas askel sisältää arkielämän taitojen opettelua kuten syömistä, peseytymistä ja pukeutumista.

Neljännessä askeleessa harjoitellaan erilaisten esineiden tunnistamista ja niiden nimeämistä sekä erilaisten toimintojen kuten tervehtimisen toteuttamista. Viides askel koostuu monimutkaisempien vuorovaikutustaitojen, kuten ääntämisen, käsitteiden hallinnan ja ilmaisutaitojen harjoittelemisesta. Kuudes eli viimeinen askel pitää sisällään maailmankuvan laajentamista, eli esimerkiksi ostoksilla käyntiä. Lisäksi harjoitellaan tunteiden tunnistamista ja ilmaisua. Lovaasin suunnittelemassa kuntoutusmallissa ohjaajan tehtävänä on olla aktiivinen, näyttää mallia ja ohjata tarpeen vaatiessa kädestä pitäen. (Kauppinen & Saranoja 1993, 222 - 223.)

Lovaasin kuntoutusohjelma perustuu siis toivottujen asioiden vahvistamiseen palkkioiden avulla sekä vaikeiden tehtävien osittamiseen (Heinämäki 2000, 93). Tässä kuntoutusmallissa käytetyt opetusmenetelmät perustuvat käyttäytymisanalyyttiseen näkemykseen sekä behavioristiseen ehdollistamiseen ja yleistämiseen. Näiden menetelmien avulla autistinen oppii oppimisen taitoja. Lovaasin mukaan tärkeää on, että opetus tapahtuu lapsen normaalissa ympäristössä eli kotona ja päiväkodissa tai koulussa. Lisäksi huomion arvoista on myös se, että opetus toteutetaan johdonmukaisesti ja tiiviissä yhteistyössä eri osapuolten, kuten vanhempien ja ammattilaisten välillä. (Ikonen 1998, 176.)

3.4 DELACATO

Carl H. Delacato on tehnyt merkittävää tutkimusta autististen lasten hyväksi ja hänen ansiostaan monessa maassa on esimerkiksi Delacato – keskus, jossa toteutetaan hänen oppeihinsa perustuvaa kuntoutusta. Delacaton teorian mukaan autististen aistitoimintojen häiriöt liittyvät aivotoiminnan häiriöön. Asiaa aiemmin tutkineen Leo Kannerin johtopäätös oli ollut se, että autismi johtuu ”jääkaappikylmistä” äideistä, eli lapsen kasvamisesta tunnekylmässä ympäristössä. Delacato oli kuitenkin asiasta eri mieltä. Hän tutki monia autistisia lapsia ja totesikin, että heillä on aivovaurio ja puutteita yhdessä tai useammassa aistikanavassa. (Delacato 1995, 7, 36, 64.)

Delacaton kuntoutusmetodi perustuu siis aistitoiminnan normalisoimiseen ja sen jälkeen aivovaurion hoitoon mahdollisin keinoin. Alkuun yhdessä vanhempien kanssa mietitään lasta tarkkailemalla mikä aistikanava (haju, maku, näkö, kuulo, tunto) on se,

jossa problematiikkaa esiintyy. Useimmiten poikkeavalla käyttäytymisellään, kuten kättä puremalla, lapsi yrittää normalisoida aistikanavan eli käden ja aivojen välistä kanavaa antamalla sille jatkuvasti ärsykkeitä. Kuntoutuksessa aistikanavalle annetaankin niin paljon erilaisia ärsykkeitä, että toiminta vähitellen palautuu normaaliksi ja lapsi voi luopua poikkeavasta käyttäytymisestään. (Delacato 1995, 64, 67.)

Delacato jaotteli aistikanavien häiriöt myös eriasteisiksi: hyper, hypo ja valkoinen kohina. Hyper tarkoittaa äärimmäisen herkkää aistijärjestelmää, eli aivoihin pääsee liian paljon aistiärsykettä. Hypo taas tarkoittaa sitä, että aistijärjestelmä on laiska ja aivoihin pääsee liian vähän aistiärsykettä. Valkoisella kohinalla tarkoitetaan sitä, että aistijärjestelmä on niin tehoton, että kehon oma toiminta häiritsee sitä aiheuttamalla taustahälyä. Autismista kärsivää henkilöä kuntouttaessa on Delacaton mukaan tärkeää ensin tietää, mikä tai mitkä aistikanavat ovat poikkeavia ja ovatko kyseessä hyper, hypo vai valkoinen kohina. (Delacato 1995, 80, 84.)

3.5 Akiva – malli

Akiva on Pohjois-Karjalassa kehitetty toimintamalli, jossa yhdistyy Teacch- ja Lovaas- mallien parhaat käytännöt, jotka voidaan soveltaa suomalaisiin käytäntöihin. Akiva-kuntoutuksen perusperiaatteet ovat perheperustaisuus, kommunikoinnin kehittäminen, strukturoitu päiväohjelma ja opetustuokiot, säännölliset yhteistyöpalaverit sekä jatkuva arviointi. Perheperustaisuudella tarkoitetaan sitä, että lapsen vanhemmat ovat kuntoutuksen kaikissa eri vaiheissa mukana. He ovat yhteistyökumppaneita, joille on järjestettävä riittävä tuki esimerkiksi päivähoidon ammattilaisten puolelta. Struktuurin noudattaminen päivittäin sekä opetustilanteissa koritehtävien tekeminen ovat osoittautuneet hyviksi toimintamuodoiksi. Koritehtävillä tarkoitetaan sellaisia tehtäviä, joissa jokin harjoiteltava taito on jaettu pieniin osiin. Tehtäviä tehdessä tullaan samalla harjoittaneeksi vuorovaikutustaitoja, kun opetustilanteessa on läsnä myös opettaja tai muu ammattilainen. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2000, 180 – 181.)

3.6 Musiikkiterapia

Musiikkiterapia on musiikkiterapeutin toteuttamaa toimintaa, jossa käytetään hyödyksi musiikin eri elementtejä kuten rytmiä, sointia ja melodiaa. Tässä terapiamuodossa menetelminä voidaan käyttää muun muassa improvisaatiota, laulamista, musiikin kuuntelua tai musiikkimaalausta. Musiikin avulla pyritään kommunikoimaan asiakkaan kanssa hänelle soveltuvalla tavalla. (Verneri www-sivut 2016.)

Musiikin soveltamisessa on aina päämääränä se, että päästään toimivaan kommunikaatioon sellaisenkin lapsen kanssa, joka on kykenemätön luomaan normaaleja vuorovaikutussuhteita. Tämän edellytyksenä on musiikkiterapeutin ja asiakkaan, tässä tilanteessa autistisen lapsen, luottamuksellinen suhde. Autistisen lapsen reaktiot musiikkiin ovat useimmiten ennalta arvaamattomia. Musiikkiterapiassa tavoitteena on luoda myönteinen yhteys autistisen lapsen ja hänen ympäristönsä välille, aktivoida lasta ja luoda hänessä muutosta. Tähän pyritään musiikin eri keinoin, kuten soittimien käytön, laulun, musiikin, hiljaisuuden tai muun vastaavan toiminnon kautta. (Alvin & Warwick 1995, 15, 24–25.)

3.7 Ratsastusterapia

Ratsastusterapia on kuntoutusmuoto, joka koostuu kuntoutujan, hevosen ja ratsastusterapeutin yhteistyöstä. Terapiassa tähdätään yksilöllisten tavoitteiden täyttymiseen. Ratsastusterapia voi olla oiva apu monenlaiselle kuntoutujalle sen monimuotoisuuden vuoksi. Se on hyväksi niin mielelle kuin keholle. (Rautiainen – Mattila 2011, 15.)

Ratsastusterapiaa voidaan käyttää myös osana autististen henkilöiden kuntoutumista. Autismiin kuuluvat vaikeudet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sekä vaikeus olla fyysisessä kontaktissa. Hevosen kanssa kommunikointi on helpompaa, koska se ei tapahdu kielellisesti vaan esimerkiksi aistien ja liikkeen kautta. Vaikka autistinen henkilö useimmiten karttaa fyysistä läheisyyttä muihin ihmisiin, hän usein sietää fyysisen kontaktin hevosen kanssa. Kun kontaktinotto sujuu luontevasti hevosen kanssa, on taitoa helpompi harjoittaa myös muiden ihmisten kanssa. Usein autismiin liittyvää aistiyliherkkyyttä on myös hoidettu hevosta silittelemällä ja harjaamalla. Jos kuntoutuja

käyttäytyy ei-toivotusti, reagoi hevonen siihen välittömästi esimerkiksi poiskääntymällä tai kavioita nostelemalla. Tämän reagoinnin kautta on luontevaa opettaa autistiselle henkilölle miksi esimerkiksi aggressiivinen käyttäytyminen ei ole sallittua ja mitä siitä seuraa. (Rautiainen-Mattila 2011, 336–338.)

4 AUTISTISTEN LASTEN APUVÄLINEET

4.1 Kuvat

Kielellisistä vaikeuksista johtuen, valtaosa autistisista lapsista käyttää kuvakommunikaatiota puheen tukemiseen. Kuvien käytöllä ei ole negatiivista vaikutusta puheen kehittymiseen, päinvastoin. (Avellan & Lepistö 2008, 19.)

Useimmille autistisille lapsille viittomakieli on vaikeaa ymmärtää. Kuvien käyttö sen sijaan saattaa useasti helpottaa kommunikointia. (Gillberg 2000, 23). Kuvat voivat olla itse otettuja valokuvia eri arjen tilanteista ja ympäristöistä. Käytettävät kuvat voivat myös olla pcs-kuvia, joita pystyy esimerkiksi Papunet- sivustolta tulostamaan ja käyttämään omiin tarkoituksiinsa. Joskus autistisia lapsia häiritsee pcs-kuvissa olevat värit ja turhat taustaesineet tms. jolloin piktogrammit saattavat tarjota tarvittavan avun paremmin. Piktogrammit ovat mustavalkoisia ja hyvin pelkistettyjä kuvia kommunikoinnin helpottamiseksi.

Kommunikointia voidaan kuvien tapaan helpottaa myös esineillä. Päiväjärjestys voidaan muodostaa esineistä, jossa esimerkiksi lusikka tarkoittaa syömistä ja kengät uloslähtöä. Arjessa käytettäviä kuvia ja esineitä kannattaa kuitenkin aina välillä vaihtaa, jotta lapsi ei yleistä asiaa niin, että sana lusikka tarkoittaa vain tätä kyseistä käytössä ollutta lusikkaa. (Avellan & Lepistö 2008, 36.)

Kommunikoiva ympäristö on tärkeää, jotta lapsi oppii käyttämään kuvia ja saamaan niistä kaiken hyödyn irti. Vaikka vanhemmat tai päiväkodin henkilökunta tietäisikin mitä lapsi haluaa, on tärkeää pyytää häneltä kuvaa, josta selviää haluttu asia tai esine.

Mukana kulkeva kuvakommunikointikansio on hyvä apuväline, koska silloin tarvittavat kuvat ovat aina saatavilla. (Kerola ym. 2009, 83.)

4.2 Tukiviittomat

Usealla autistisella lapsella on vaikeuksia ymmärtää niin puhuttua kuin viitottuakin kieltä. Eleet ja viittomat menevät ohi nopeasti eikä niihin voi pysähtyä tai palata takaisin. Viittomien käyttö edellyttää myös vastavuoroisuutta toisen henkilön kanssa, ja tämä on hyvin hankalaa useimmille autistisille lapsille. Kuva, kirjoitettu teksti tai esine ovat useimmiten parempi vaihtoehto etenkin oppimisen ja kuntoutuksen alkuvaiheessa. Yksilöllisyys tulee kuitenkin muistaa myös tässä asiassa, ja jollekin voivat tukiviittomat voivat tuoda tarvittavan avun ja helpotuksen kommunikointiin. (Kerola ym. 2009, 68.)

4.3 Struktuuri

Strukturointi tarkoittaa arjessa tapahtuvien asioiden ja tilanteiden järjestämistä helpommin ymmärrettäviksi, toistuviksi tapahtumasarjoiksi, jotka ovat usein visuaalisesti esitetty autistiselle lapselle. Struktuuri kertoo lapselle paljon tärkeää tietoa kuten mitä tehdään, missä tehdään, kuinka kauan tekemistä tehdään ja paljonko tehtävää on, kenen kanssa hän työskentelee ja mitä sen jälkeen tapahtuu. (Ikonen 1998, 157.) Struktuuri ja johdonmukaisuus ovat suuressa merkityksessä autististen lasten jokapäiväisessä elämässä. Kun lapselle opetetaan arkipäiväisiä taitoja, kuten wc-taitoja, tulisi opetuksen tapahtua samaan aikaan joka päivä ja samassa tilassa. (Gillberg 2000,133.)

Autistista lasta varten on laadittava kuvitettu lukujärjestys, josta ilmenee päivän kulku. Näin ollen lapsi tietää, että ensimmäiseksi aamulla päiväkodissa syödään aamupala, sitten on aamupiiri ja tämän jälkeen mennään ulos. Kun lapsi tietää, mitä seuraavaksi on tulossa, sujuu arki paremmin ja levottomuus katoaa. (Gillberg 2000, 134.)
Päiväohjelma on hyvä rakentaa näkyväksi esimerkiksi kalenteriin tai vihkoseen. Päiväohjelmaan kirjoitetaan päivän kaikki toiminnot aikajärjestyksessä ja mukaan liitetään toiminnosta kertova kuva tai esine. Ohjelman tulee olla riittävän yksityiskohtainen, jotta siitä näkee pienetkin muutokset. (Faherty 2006, 37.)

Autistisilla lapsilla on usein heikko tai miltei olematon käsitys ajankulusta. Tämän vuoksi kaikilla toiminnoilla tulee olla selkeä alku ja loppu. (Gillberg 2000, 135.) Aika on siis tärkeä strukturoitava elementti autismin kirjoon kuuluvalle henkilölle. Ajanhallintaa auttaa päiväjärjestys, jossa päivän jokainen tapahtuma on eritelty ja ne ovat aikajärjestyksessä. (Ikonen 1998, 165.) Yksittäisen tapahtuman kestoa voidaan havainnollistaa käyttämällä esimerkiksi munakelloa tai time-timeria, josta selkeästi näkyy tai kuuluu kun aika on loppu ja siirrytään seuraavaan tehtävään.

5 PÄIVÄHOITO

5.1 Mitä päivähoito on?

Varhaiskasvatuslaissa on määritelty, että varhaiskasvatus on suunnitelmallinen ja tavoitteellinen, pedagoginen kokonaisuus, johon sisältyy lapsen kasvatus, opetus ja hoito (Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36, 1§). Päivähoidon tehtävänä on lapsen kasvun ja kehittymisen tukeminen ja edistäminen. Tähän kasvatustehtävään liittyy myös kiinteästi vanhempien kohtaaminen ja vanhemmuuden tukeminen. (Pihlaja & Viitala 2005, 97.)

Varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää päiväkodissa, ryhmäperhepäiväkodissa tai perhepäiväkodissa (Pihlaja & Viitanen 2005, 119). Palvelut voivat myös olla julkisia tai yksityisen järjestämiä. Perhepäivähoidon toimintamuodot ovat perhepäivähoitajan kotona toteuttama hoito, lapsen kodissa toteutettava hoito tai ryhmäperhepäivähoito (Heinämäki 2004, 61). Lapsen kasvatus, jota voidaan toteuttaa yllä mainituissa paikoissa, on tavoitteellista toimintaa, ja sen tarkoituksena on muokata lasta yhteiskuntakelpoiseksi, yhteistyökykyiseksi, sopeutuvaksi ja koulukypsäksi. Kasvatuksen tulisi auttaa jokaista olemaan iloinen omista kyvyistään ja omasta erityislaatuisuudestaan. (Viljamaa 2009, 149.)

Lasten päivähoito on alle kouluikäisten keskeinen kasvatus- ja hoitojärjestelmä. Päivähoidossa saatavan hoidon tavoitteena on tukea lapsen kasvua ja kehitystä. (Kauppinen & Sarjanoja 1993, 11–12.) Kasvatuksellinen toiminta sisältää monia eri toimintoja, jotka voidaan jakaa sisältöalueidensa perusteella. Päivähoidossa toteutetaan terveyttä ja turvallisuutta edistävää toimintaa, johon kuuluvat perushoitotilanteet kuten vessassa käynti, ulkoilu ja ruokailu. Lisäksi toteutetaan kieltä ja ajattelua kehittävää toimintaa, musiikkitoimintaa, liikuntaa sekä toimintaa, joka edesauttaa ympäristöön perehtymistä ja sopeutumista. Tällaista toimintaa voi olla esimerkiksi leikki ja erilaiset pienet työtehtävät kuten apulaisena toimiminen. (Kauppinen & Saranoja 1993, 13.)

Päiväkodissa lapset on useimmiten jaettu ikänsä mukaisesti pienten ja isojen lasten ryhmiin, esikouluikäiset saattavat olla omana ryhmänään. Sisarusryhmiä esiintyy myös, jossa lapsia on eri ikäluokista, eli pienistä isoihin.

5.2 Erityispäivähoito

Erityispäivähoitoon liittyviä käsitteitä ovat muun muassa varhaiskasvatus, erityiskasvatus, varhaiserityiskasvatus, varhaislapsuus, kuntoutus ja päivähoito (Pihlaja & Viitanen 2005, 112).

Erityispäivähoitoa voidaan toteuttaa kaikissa aiemmin mainituissa varhaiskasvatuksen toteutuspaikoissa. Perhepäivähoitaja voi erityistä tukea tarvitsevaa lasta hoitaa kotonaan. Näin lapsi saa pienen ja turvallisen ryhmän ympärilleen. Vaarana kuitenkin on, että ryhmä on joissakin tapauksissa liian pieni ja virikkeetön tai muuttumaton. Lisäksi perhepäivähoitajan pääsy eri palavereihin ja koulutuksiin on varmistettava. Ryhmäperhepäivähoidossa taas suurempi lapsiryhmä ja hoitavien aikuisten lukumäärä mahdollistavat sen, että jonkun työntekijän on helpompi irrottautua palavereihin ja koulutuksiin sekä lapsi saa suuremman määrän virikkeitä ja sosiaalisia kontakteja. (Heinämäki 2005, 61–62.)

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen hoitopaikka määrittyy sen mukaan, onko päivähoitopaikka ja siellä tarjottava kasvatus valittu inkluusion, integraation vai segregaation

painotuksien mukaan. Integraatiolla tarkoitetaan sitä, että niin pitkälle kuin mahdollista, pyritään luomaan yksi kasvatuspalvelu, joka vastaa kaikkien lasten tarpeita tasapuolisesti. Näin ollen erityistä tukea tarvitseva lapsi sijoitetaan tavalliseen päiväkotiin. Useimmiten integroitu lapsiryhmä koostuu lapsista, joista noin puolet ovat niin kutsuttuja tukilapsia ja toinen puoli erityistä tukea tarvitsevia lapsia. (Pihlaja & Viitala 2005, 131.) Tavallisimmin integroidussa lapsiryhmässä lasten lukumäärä on 12, joista viisi on tuen tarpeessa olevia (Heinämäki 2004, 60). Integraatio voidaan jakaa myös eri tasoihin, se voi olla fyysistä, toiminnallista tai sosiaalista. Fyysisessä integraatiossa erityislapset omana ryhmänään on sijoitettu tavalliseen päiväkotiin. Toiminnallisessa integraatiossa erityisryhmä tekee yhteistyötä muiden lapsiryhmien kanssa. Sosiaalisessa taas luodaan sosiaalisia suhteita eri lasten välille. Erityisryhmät ovat usein integroitu tavalliseen päiväkotiin niin fyysisesti, toiminnallisesti kuin sosiaalisestikin. (Pihlaja & Viitala 2005, 132).

Inkluusiota on käytetty rinnakkaisena käsitteenä integroimiselle. Inkluusioon kuuluvan ajatusmallin mukaan lapsen ei pidä olla sopiva johonkin tiettyyn päiväkotiryhmään vaan ryhmää muutetaan niin, että se sopii kaikille lapsille tasapuolisesti. (Pihlajaa & Viitala 2005, 133.) Perustavanlaatuisena ajatuksena on, että lasta ei sijoiteta mihinkään ryhmään, vaan lapsi menee siihen päivähoitopaikkaan mihin menisi ilman erityistä tuen tarvettaankin. Näin ollen lapsen tarvitsema tuki viedään sinne, missä lapsi on. (Heinämäki 2004, 14.) Tavallinenkaan ryhmä ei voi olla lapselle tueton ryhmä, vaan erilaisia tukimuotoja – ja välineitä tulee tarpeen mukaan käyttää (Heinämäki 2004, 60).

Segregaatio on erillistä, eriytettyä erityisopetusta. Näin ollen erityistä tukea tarvitsevat lapset olisivat kaikki erityispäiväkodissa ja päiväkodin kaikki ryhmät olisivat erityisryhmiä. Näin perusteellinen segregaation painotus on Suomessa hyvin harvinaista. (Pihlaja & Viitanen 2005, 132.)

Erityisryhmissä on usein apuna kiertävä erityislastentarhanopettaja eli kelto. Kelton tehtäviin kuuluu yhteistyö päivähoidon työntekijöiden kanssa. Hän toimii työntekijöiden apuna erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuntoutussuunnitelmaa laatiessa ja tuo oman panoksensa vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Osa kelton työstä painottuu myös niin sanotusti etsivään toimintaan, eli mahdolliset kehityksen viivästymät

tai muut poikkeamat pyritään huomaamaan ja havaitsemaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. (Kauppinen & Saranoja 1993, 26.)

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen sekä ryhmän muiden lapsien etuna voidaan pitää integroitua erityisryhmää tai erityisryhmää, mikäli erityislapsen mukana olo tavallisessa lapsiryhmässä aiheuttaa vaikeuksia hänen itsensä tai muiden lasten toiminnalle. Integroidussa erityisryhmässä tai erityisryhmässä lapselle ei tule tunnetta, että hän on ainoa erilainen lapsi. Tällaisessa ryhmässä lapsi oppii tuntemaan ja hyväksymään erilaisuutta ja hyväksymään myös itsensä osana muiden ryhmää. (Kauppinen & Saranoja 1993, 30.)

5.3 Suunnitelma lapsen hoidosta ja kasvatuksesta

Erityistä tukea tarvitseva lapsi tarvitsee arkeensa kasvun ja kehityksen tueksi hoidollisia, kasvatuksellisia, opetuksellisia ja kuntoutuksellisia toimenpiteitä. Näiden toimien toteutumiseksi ne kirjataan ylös kirjalliseen suunnitelmaan. Päivähoitoasetus velvoittaa tekemään lapselle kuntoutussuunnitelman, jos lapsi on erityisen tuen tarpeessa. Suunnitelmat tehdään aina yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa ja yhteistyöprojektissa on usein mukana myös kiertävä tai talon oma erityislastentarhanopettaja.

Jos lapsen kasvun ja kehityksen tueksi tarvitaan hoidollisia tai kasvatuksellisia toimenpiteitä tai menetelmiä, laaditaan lapselle päivähoidossa vanhempien kanssa yhteistyössä kuntoutussuunnitelma tai henkilökohtainen opetussuunnitelma eli HOPS. Suunnitelman pohjana toimii lääkärin tai muun ammattilaisen lausunto lapsen erityishoidon tarpeesta. Suunnitelman toteutumista tulee seurata säännöllisin väliajoin. Kuntoutussuunnitelma on eräänlainen toimintasuunnitelma tiettyyn ympäristöön, joten ympäristö tulee ottaa huomioon suunnitelmaa laadittaessa ja muutettaessa. (Heinämäki 2000, 46 – 47.)

5.4 Päivähoito ja autistinen lapsi

Joissakin tilanteissa autistinen lapsi on saatettu sijoittaa perhepäivähoidon piiriin. Tämä ei kuitenkaan ole lapsen, perhepäivähoidon työntekijän tai muun lapsiryhmän

kannalta hyvä idea. Tuottaa suuria vaikeuksia yhden ihmisen huolehtia autistisesta lapsesta sekä kaikista muista hoidossa olevista lapsista ja heidän tarpeistaan. Lapsuusiän autismiin lukeutuva lapsi tarvitsee yhden henkilön vain häntä varten selvitäkseen päiväkodissa. (Kerola ym. 2009, 220.)

Päivähoidon ympäristöä ja resursseja tulee tarkastella autistisen lapsen näkökulmasta. Autistiseen lapseen tulee kunnolla tutustua, jotta hänen mieltymyksen kohteensa ja pelot tulevat ilmi myös päivähoidon henkilökunnalle. Lapsen ajatusmaailmaa ja hahmotuskykyä tulee havainnoida perusteellisesti, jotta häntä voi ohjata ja kasvattaa. (Pihlaja & Viitala 2005, 356.)

Harvassa kaupungissa on tarjolla päiväkotiryhmää, joka koostuisi pelkästään autistisista lapsista. Autistinen lapsi saatetaan sijoittaa erityisryhmään jossa olevilla lapsilla on erilaisia pulmia kasvun ja kehityksen osalta. Lapsi voidaan myös integroida niin sanotusti tavalliseen lapsiryhmään ja suositeltavaa olisi, että hänelle hankitaan oma, henkilökohtainen avustaja. Joskus lapsuusiän autismin diagnoosin saanut lapsi voidaan sijoittaa kahden paikalle lapsiryhmään, eli ryhmän lapsiluku on hieman pienempi.

6 PÄIVÄKOTIPÄIVÄ AUTISTISEN LAPSEN KANSSA

6.1 Päivähoitoon saapuminen ja kotiinlähtö

Saumaton yhteistyö kodin ja päiväkodin välillä on tärkeää. On tärkeää, että struktuuri, opitut asiat ja sovitut säännöt pätevät joka paikassa, jossa lapsi viettää paljon aikaansa. Jos jokin uusi taito, kuten maidon pyytäminen kuvan avulla, opitaan päiväkodissa, on tärkeää, että samaa taitoa harjoitellaan ja käytetään myös kotiympäristössä.

Tiedonkulun varmistamiseksi on hyvä keino kirjoittaa reissuvihkoa, johon päiväkodin henkilökunta kirjoittaa mitä päivän aikana on puuhattu, ja vastaavasti iltaisin ja viikonloppuisin vanhemmat kirjoittavat vihkoon mitä kotona on puuhattu. Näin molemmat osapuolet pysyvät tietoisina, mitä lapsen elämässä tapahtuu. Reissuvihkoon on

hyvä kirjoitetun tekstin lisäksi myös liittää kuvat jokaisesta asiasta ja tapahtumasta. Näin lapsi pystyy itse kertomaan kotona tai päiväkodissa mitä on päivän aikana tehnyt. (Kerola ym. 2009, 82–83.)

Toimiva tiedonkulku on tärkeää myös niissä tilanteissa, jos lapsen arjessa on tapahtunut jotakin erityistä, hyvää tai huonoa, ja oli se sitten tapahtunut päiväkodissa tai kotona. Näin ollen kaikki lapsen elämässä toimivat aikuiset tietävät missä mennään ja mikä saattaa vaikuttaa lapsen käyttäytymiseen ja mielialaan.

6.2 Ruokailu

Autistisilla lapsilla on usein poikkeava kiinnostus jotakin tiettyä ruokaa tai ruoka-ainetta kohtaan (Gillberg 2000, 27).

Päiväkoti on usein avainasemassa kun autistisen lapsen ruokailutottumuksia pyritään muuttamaan tai muokkaamaan. Usein uusi ympäristö, uudet aikuiset ja uuden ympäristön säännöt voivat auttaa lasta päästämään irti entisistä pakonomaisista tavoista tai rituaaleista. Kun vanhempien ja päiväkodin välinen yhteistyö on saumatonta, on päiväkodissa opitut taidot helppo siirtää myös kotiin harjoiteltavaksi. (Kerola ym. 2009, 106.)

Osalla autistisista lapsista syöminen tuottaa todellisia ongelmia. Syöminen saattaa vaikeutua muun muassa siksi, että eri ruoka-ainekset ovat sekaisin lautasella ja koskevat toisiinsa, ruoan pureskelu on vaikeaa tai lämmintä ja kylmää ruokaa voi olla vaikea syödä samalla ateriakerralla, jos esimerkiksi ensin syödään keittoa ja jälkiruoaksi jäätelöä. (Autismi- ja Aspergerliitto ry 2006, 78 -79.)

Ruokailua harjoitellessa tulee muistaa edetä pikkuhiljaa ja iloita pienistäkin edistymisen askeleista. Lasta ei tule koskaan pakottaa syömään. Parasta onkin edetä asiassa lapsen ehdoilla ja seurata häntä aktiivisesti, jolloin huomataan milloin lapsi on valmis siihen, että voidaan yrittää maistaa uutta ruokalajia tai muuta vastaavaa.

6.3 Leikki

Lapsuusiän autismiin kuuluu häiriö vuorovaikutuksessa. Tämän vuoksi heidän on hyvin hankalaa, jollei mahdotonta solmia ystävyyssuhteita ja kyetä vastavuoroiseen leikkiin kaverin kanssa. (Gillberg 2000, 20.)

Autismin kirjon lapsien vapaassa leikissä korostuu yleensä se, että he ovat paljon kiinnostuneempia leluista tai niiden ominaisuuksista, kuin muista ihmisistä. Autistisilta lapsilta puuttuu halua, mielenkiintoa, taitoa tai vaadittavaa rohkeutta olla muiden lasten kanssa. Autistiselle lapselle voidaan opettaa sosiaalisia taitoja, mutta se vaatii aikaa ja kärsivällisyyttä. Koska lapsi helposti jättäytyy pois vuorovaikutustilanteista, tulee häntä napakasti ohjata yhä uudelleen ja uudelleen näihin tilanteisiin, jotta oppiminen mahdollistuu toistojen myötä. (Kerola ym. 2009, 43.) Lapselle voidaan myös opettaa symbolista leikkiä ja rinnakkain leikkimistä toisen lapsen kanssa. Kun rinnakkain leikkiminen sujuu, voidaan pienin askelin harjoitella yhdessä tekemistä, kuten pelaamista. Vuorottelun oppiminen on avainasemassa, jotta lapsi voi olla vuorovaikutuksessa toisten ikätovereiden kanssa. (Kerola ym. 2009, 44.)

Autistinen lapsi tarvitsee aikuisen mallia ja ohjausta leikin harjoittelussa ja lelujen käyttämisessä, koska useimmiten he eivät osaa tavallisesti kehittyvän lapsen tapaan leikkiä leluilla. Sen sijaan autismin kirjoon lukeutuva lapsi saattaa olla kiinnostuneempi lelun teknisistä ominaisuuksista tai hän saattaa vain järjestellä niitä riveihin. (Avellan & Lepistö 208, 25.)

Tilanteissa, joissa autistinen lapsi on vuorovaikutuksessa muiden lasten kanssa, voi esiintyä haastavaa käyttäytymistä. Tällainen käytös johtuu lähes aina kommunikaatiovaikeuksista tai aistiherkkyyksistä. Lapsi ei osaa käsitellä epämukavaa tilannetta tai ymmärtää väärin muiden lasten viestit, jolloin hän saattaa käyttäytyä jopa aggressiivisesti. (Avellan & Lepistö 2008, 26.)

Autistiselle lapselle on siis tarpeen opettaa sosiaalisia taitoja, jotta hän pärjää päiväkotiryhmässä, jossa on muita saman ikäisiä lapsia. Tämän lisäksi on kuitenkin myös tärkeää opettaa muita lapsia olemaan ystävä kaikille, myös autismin kirjon lapselle. Ai-

kuisen kanssa on hyvä aloittaa sosiaalisten taitojen harjoittelu, sillä aikuinen osaa paremmin lukea tilannetta ja tehdä joustavia ratkaisuja tarpeen vaatiessa, mutta toisaalta ikätovereilta saatu oppi on myös tärkeää. Ryhmän aikuisen velvollisuutena on kuitenkin tarkkailla leikkitilannetta, ja ohjata sitä tarvittaessa. (Kerola ym. 2009, 45.)

Voidaan siis todeta, että aikuisen läsnäolo ja tarvittava määrä ohjausta ja opastusta on tarpeen, kun autistinen lapsi harjoittelee leikkitaitoja yhdessä muiden päiväkotikavereiden kanssa. Aikuisen tulee kuitenkin muistaa myös se, että lapsen tulee myös antaa yrittää ja erehtyä, jolloin hän oppii myös tarvittavaa itsenäisyyttä ja omaa harkintakykyä.

6.4 Siirtymät

Siirtymätilanteet tuottavat usein hankaluuksia autistisille lapsille, koska he eivät tiedä mitä on tapahtumassa seuraavaksi, ja se tuottaa heille ahdistusta, jota he eivät osaa käsitellä. Kuvilla tehty päiväjärjestys kertoo lapselle mitä seuraavaksi tapahtuu, jolloin lapsi pystyy ennakoimaan tapahtumia ja siirtymätilanteiden vastustus helpottaa. Myös uudet, normaaliarjesta poikkeavat tilanteet kuten retket, kannattaa lapselle kuvittaa ja kertoa jo etukäteen. Näin hän osaa asennoitua muutokseen paremmin ja retkikin sujuu jouhevammin. (Avellan & Lepistö 2008, 20.)

Siirtymätilanteissa lasta ei tulisi jättää yksin selviytymään mahdollisesta ahdistuksesta. Vaikka seuraava toiminto olisi kerrottu kuvien avulla, tulee lapsi miltei kädestä pitäen ohjata eteenpäin toisen toiminnon pariin. Näin lapsi ei jää missään kohtaa niin sanotusti tyhjän päälle, vaan hän saa tarvittavaa tukea ja turvaa mukana kulkevasta aikuisesta.

6.5 Päiväkotiympäristö

Struktuuri ja strukturoitu ympäristö on tärkeää myös päiväkodissa, jossa on autistinen lapsi. Päivän tapahtumat on hyvä kertoa päiväjärjestyksen avulla, jossa näkyy kuva kuvalta se, mitä päivän aikana tapahtuu. Lapselle tuttuja pcs- kuvia kannattaa käyttää

myös ohjeiden antamisessa, esimerkiksi wc-tilassa hyödyllistä voisi olla kuvalliset ohjeet käsien pesusta kuva kuvalta. Näin lapsi oppii toistojen kautta käyttämään kuvia helpottamaan normaaliarkeaan. (Avellan & Lepistö 2008, 20.)

Tehtävistä suoriutumista helpottamaan voidaan lapselle tehdä myös ensin – sitten tauluja, joista hän konkreettisesti näkee mitä tehdään ensin ja mitä sen jälkeen (Avellan & Lepistö 2008, 20). Ensin – sitten tauluja käytetään usein hyödyksi myös silloin, jos tehtävä on epämieluisa lapselle. Taulusta hän näkee, että ensin täytyy tämä tehtävä tehdä, ja sen jälkeen hän voi leikkiä lempilelullaan.

Päiväkodissa, jossa on useimmiten tietty aika varattu jonkin toiminnon, kuten ulkoilun, suorittamiseen, on hyvä miettiä autistiselle lapselle apuvälineitä, joiden avulla hänen on helpompi hahmottaa ajankulua. Tällaisia apuvälineitä ovat esimerkiksi munakello, tiimalasi tai time-timer (Avellan & Lepistö 208, 20). Nämä apuvälineet pitävät äänen kun asetettu aika on loppunut. Time-timerin ja tiimalasin hyvä puoli on se, että lapsi näkee konkreettisesti kun aika vähenee kellosta.

6.6 Lasta hoitavat aikuiset

Jatkuvuusperiaate on yksi tärkeimpiä huomioitavia asioita autistisen lapsen kanssa työskennellessä. Tämän vuoksi on tärkeää, että lasta hoitavat aikuiset eivät alituiseen vaihdu. Päiväkodissa ei myöskään tuota toivottua tulosta se, että ryhmässä on nimellisesti avustaja, mutta joka ei voi kiinnittää täyttä huomiotaan pelkästään autistiseen lapseen. Autistinen lapsi tarvitsee henkilökohtaisen avustajan, joka on vain häntä varten, selvitäkseen päiväkotipäivästä. (Gillberg, 2000,132.) Henkilöiden ja ympäristön pysyvyys parantavat autistisen lapsen sopeutumista ja vähentävät levottomuutta ja ei – toivottua käyttäytymistä (Ikonen 1998, 157).

Päiväkodissa toteutettavaan kasvatukselliseen kuntoutukseen tarvitaan autistisen lapsen avuksi ja tueksi yksi henkilö, joka on vain häntä varten koko päivän. On kuitenkin suotavaa, että tämä henkilö vaihtuu päivän aikana, kunhan hän noudattaa samoja toimintaperiaatteita – ja tapoja. Näin taataan se, että opitut taidot yleistyvät käyttöön muutoinkin kuin yhden ja saman ihmisen kanssa työskennellessä. (Kerola ym. 2009,

220.) Kun päiväkodissa tulee muutoksia henkilökunnassa esimerkiksi sairastapauksen johdosta, on tämä muutos hyvä laittaa näkyville lapsen päiväohjelmaan. Näin lapsi osaa varautua muutokseen, jota esimerkiksi sijaisen tulo ryhmään aiheuttaa. (Faherty 2006, 96.)

Avustajan on tärkeää saada riittävästi tukea eikä häntä saa jättää yksin vastaamaan lapsen kuntoutuksesta ja muiden tahojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Avustajan työn merkitys ymmärretään kohtuullisen hyvin, mutta sitä ei kuitenkaan arvosteta tarpeeksi, mikä näkyy pienenä palkkana ja lyhkäisinä, vähätuntisina työsuhteina. Avustaja on kuitenkin vanhempien kanssa tärkein taho, joka auttaa lasta jokapäiväisessä elämässä ja kuntoutuksessa. (Kerola ym. 2009, 222–223.) Lapsen etua ajatellen, pysyvän avustajan saaminen tulisi olla itsestäänselvyys. Autistisille lapsille on vaikeaa solmia sosiaalisia suhteita ja luottaa uusiin ihmisiin, joten olisi ehdottoman tärkeää, ettei hän joudu vuoden välein aina sopeutumaan uuteen avustajaan, joka on kiinteä osa hänen arkeaan. Autistiselle lapselle on vaikeaa selittää, miksi avustaja vaihtuu, niin että hän ymmärtäisi asian oikein, eikä koe vaihdosta niin, että hänelle tuttu ja turvallinen aikuinen hylkää hänet. (Ikonen 1998, 261.)

Erityislastentarhanopettajan osallistuminen lapsen kasvatukseen ja kuntoutukseen on tärkeää. Hän voi olla lapsiryhmässä työskentelevä tai kiertävä erityislastentarhanopettaja, joka tulee tarvittaessa käymään ja antamaan konsultaatioapua. (Heinämäki 2004, 63.)

6.7 Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö

Vanhemmat ovat oman lapsensa asiantuntijoita. Päiväkodin henkilökunnan onkin tärkeää kunnioittaa tätä tosiasiaa ja luoda heidän kanssaan yhdessä lapselle paras mahdollinen kasvatuksellinen kuntoutus. Jotta kasvatuksellinen kuntoutus voi toteutua parhaalla mahdollisella tavalla, on tärkeää päiväkodin ja vanhempien tasa-arvoinen, molempia osapuolia arvostava yhteistyö. (Kerola ym. 2009, 218.)

Jotta autistinen lapsi voi kehittyä parhaalla mahdollisella tavalla, tulee kaikkien henkilöiden hänen ympärillään noudattaa samoja periaatteita ja suunnata kohti yhteistä päämäärää (Kerola ym. 2009, 169).

Päivähoidon ammattilaisten tehtävänä on toimia aktiivisena osapuolena kun vanhempien kanssa luodaan yhteistyökäytäntöjä. Lapsen vanhempien kanssa työskentely mahdollistuu monissa erilaisissa hetkissä. Päivittäiset kohtaamiset kun lapsi saapuu päiväkotiin aamulla ja lähtee kotiin iltapäivällä mahdollistavat spontaanin kuulumisten vaihdon ja jokapäiväisen keskustelun siitä, kuinka juuri tämä päivä on sujunut. Keskustelulle voidaan myös varata etukäteen pidempi ja sitä varten rauhoitettu aika, jos on jokin tietty asia tai herännyt huoli, josta pitää keskustella. (Pihlaja & Viitala 2005, 105–106.)

Vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä voi joko helpottaa tai vaikeuttaa riippuen siitä miten mieltä painavat asiat otetaan esille ja esitetään. Vanhempia ei tule koskaan syyllistää mistään, eikä asioita tule esittää niin, että he asettuvat heti puolustuskannalle itsensä tai lapsensa puolesta. Työntekijöiden tulee olla myös avoimia erilaisille ratkaisuehdotuksille.(Pihlaja & Viitala 2005, 93–94.)

Jokainen ihminen, myös työntekijä ja vanhempi, ovat erilaisia yksilöitä. Näin ollen yhteistyöhön voivat vaikuttaa myös asenteet, roolit sekä persoonallisuuspiirteet. (Kauppinen & Saranoja 1993, 108.) Työntekijän tulisi kuitenkin aina pysyä ammattilaisena tilanteessa kuin tilanteessa eikä antaa omille tunteilleen ja ajatuksilleen liian suurta valtaa.

6.8 Työntekijöiden jaksaminen

Työntekijöiden avuksi on tarjolla työnohjausta. Työnohjauksessa etsitään mahdollisia uusia toimintamalleja ja käyttäytymismuotoja. Myös työkavereiden kanssa käytävät keskustelut ovat arvokkaita, jolloin omaa mieltään saa kevennettyä. (Pihlaja & Viitala 2005, 93.)

Ammattitaitoisen työntekijän tulee kuunnella itseään ja keskittyä myös omaan jaksamiseensa. Erityislapsen kanssa työskentely asettaa omat haasteensa ja kulmikkuuteensa työntekoon. Vaikka ammattilainen ymmärtää, että autistisen lapsen haastava käyttäytyminen ei ole tahallista eikä kiusantekoa aikuista kohtaan, voi olla päiviä, jolloin sitä on vaikea sietää ja yrittää ymmärtää. Tällöin kannattaa esimerkiksi jakaa omia tunteitaan muiden työntekijöiden kanssa, jolloin taakka omilta harteilta vähenee. Päivähoidon ammattilaisten tulisi kuitenkin aina pitää mielessään vaitiolovelvollisuus ja miettiä tarkkaan missä puhuu, mitä puhuu, kenelle puhuu ja miten puhuu (Kauppinen & Saranoja 1993, 106).

7 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

7.1 Tutkimusongelma, tutkimuskysymykset, työn tavoitteet

Opinnäytetyöni tavoitteena on ollut koota tietopaketti, joka toimii apuna päivähoidon työntekijälle silloin, kun hän kohtaa työuransa aikana ensimmäistä kertaa autistisen lapsen ja autismi on hänelle vieras ja tuntematon käsite. Työni teoriaosaan olen pyrkinyt kokoamaan keskeistä tietoa siitä, mitä on autismi ja lapsuusiän autismi, mitkä ovat poikkeavat käyttäytymispiirteet, joista oireyhtymän huomaa, miten autistista lasta voidaan kuntouttaa ja mitä kaikkea päiväkotipäivän aikana tulee ottaa huomioon tällaisen lapsen kanssa työskennellessä.

Työni tutkimuskysymykset ovat: mitä autismi on sekä miten ottaa huomioon lapsuusiän autismi ja autismin erityispiirteet päiväkotipäivän aikana?

Laadullisen tutkimukseni tarkoituksena on olla kuvaileva. Kuvaileva tutkimus esittää tarkkojakin kuvauksia esimerkiksi henkilöistä, tapahtumista tai tilanteista sekä dokumentoida näistä nousseita keskeisimpiä piirteitä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 139). Kuvaileva tutkimukseni keskittyy ennen kaikkea kuvaamaan lapsuusiän autismia poikkeavine käyttäytymispiirteineen, sen huomioonottoa päivähoidossa sekä lasta auttavia kuntoutus – ja tukimuotoja.

7.2 Aineistonkeruumenetelmät

Opinnäytetyöni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään sanoja ja lauseita sekä pyritään tutkittavan ilmiön kuvaamiseen, selittämiseen ja ymmärtämiseen. (Kananen 2014, 18–19.) Kvalitatiivinen tutkimusote sopii opinnäytetyöhöni hyvin, koska työni tarkoituksena on kuvata ja selittää lapsuusiän autismia ilmiönä ja aiempien tutkimuksien ja kirjallisuuden pohjalta sen teoriapohjaa sekä selittää mitä päivähoidon henkilökunnan tulee ottaa huomioon kun he työskentelevät autistisen lapsen kanssa.

Laadullisen tutkimusotteen tiedonkeruumenetelminä voidaan käyttää muun muassa haastattelua, havainnointia, kyselyjä ja erilaisia dokumentteja. Erilaisia dokumentteja ovat kirjat, muistiot, kirjeet, päiväkirjat, tutkimukset, tilastot ja raportit. (Kananen 2014, 27, 90.) Tässä opinnäytetyössä käytetyt tiedonkeruumenetelmät ovat yksilöhaastattelu ja dokumentteihin, pääsääntöisesti kirjallisuuteen, perehtyminen. Kirjallisuus valikoitui tiedonkeruumenetelmäksi sen vuoksi, että se on helposti etsittävissä ja saatavissa ja kun aineiston luotettavuuden arvioi ennen sen käyttöä tutkimuksessa, on kyseessä myös luotettava lähdeaineisto. Kirjallisuuden luotettavuutta arvioidaan muun muassa sillä perusteella, kuinka vanha teos on, kuka sen on kirjoittanut ja mitä lähdeaineistoa teoksessa on käytetty.
Erilaisia kirjoja autismista, erityiskasvatuksesta päivähoidossa, lapsuusiän autismista ja tukimenetelmistä hain pääsääntöisesti kirjastosta. Kirjoja valitessani pidin mielessä kokoajan tutkimuskysymykset ja sen perusteella, miten kirja pystyi vastaamaan tutkimusongelmaan se joko tuli valituksi tai hylätyksi. Kirjoista saadun aineiston jäsensin sisällysluettelon mukaisesti. Tekstisisältöjen valinta tapahtui erivärisillä post-it lapuilla kirjojen sivuille. Kun valinta oli suoritettu, muodostin samaan aihepiiriin sopivista aineistonpätkistä omat ryhmänsä. Niistä kirjoitin omin sanoin ja omaan työhöni sopivan teoriaosuuden tähän opinnäytetyöhön. Tämä aineiston analyysiprosessi toistui opinnäytetyön teoriaosuuden kokoamisen aikana lukuisia kertoja, koska sama aineiston läpikäynti oli tehtävä jokaisen kirjan ja muun aineiston kohdalla.

Erilaiset haastattelut ovat yksi käytetyimmistä laadullisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmistä. Haastattelun muotoja ovat muun muassa teemahaastattelu, syvähaastat-

telu, avoin haastattelu ja strukturoitu kysely. Haastattelut voidaan myös osallistujamäärän mukaan jakaa yksilö – tai ryhmähaastatteluiksi. (Kananen 2014, 70–72.) Haastattelu sopii erilaisiin tutkimuksiin, etenkin sen joustavuuden vuoksi. Haastattelutilanteessa on helppo tehdä tarkentavia lisäkysymyksiä tai pyytää selvennystä, jos vastaus on kovin epäselvä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34–35).

Edellä mainitut haastatteluun liittyvät positiiviset puolet, kuten joustavuus, olivat yksi suurin syy, miksi valitsin haastattelun tutkimusmenetelmäksi. Toteuttamani haastattelu oli puolistrukturoitu haastattelu. Puolistrukturoitu haastattelu tarkoittaa sitä, että jokin osa haastattelusta, kuten kysymysten järjestys, on lyöty ennalta lukkoon, mutta muut osat, kuten sanamuodot, elävät haastattelun mukana. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat ennalta suunniteltuja, mutta vastausvaihtoehtoja ei ole, vaan haastateltavat saavat vastata omin sanoin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47.)

Tutkimusaiheeseeni soveltui parhaiten puolistrukturoitu haastattelu, koska teoriaosuudesta nousi kysymyksiä, joihin halusin saada vastauksen haastattelun avulla. Näin ollen pystyin itse etukäteen määrittämään kysymykset, mutta vastausvaihtoehtoja ei ollut, vaan haastateltava työntekijä sai itse vapaasti kertoa asiasta juuri sen mitä halusi ja näki tarpeelliseksi.

Haastattelun kautta oli tarkoituksena syventää näkemystä siitä, miten autismia voidaan tukea päivähoidon maailmassa. Haastateltaviksi valikoituivat yhteistyökumppaninani olleen päiväkodin erityisryhmän työntekijät. Tässä erityisryhmässä esiintyy myös autismin kirjoa, joten ajattelin saavani sieltä hyvää ja käyttökelpoista kokemuksellista tietoa autismin huomioimisesta päivähoidon maailmassa. Valitettavasti yhteistyökumppanin kiireistä johtuen haastattelun otos jäi yhteen työntekijään.

Haastattelu oli yksilöhaastattelu, jossa haastattelin päiväkodin työntekijää, jolla on 13 vuoden työkokemus autistisista lapsista. Haastatteluaika sovittiin etukäteen ja kysymykset lähetin sähköpostitse ennakkoon tutustuttavaksi. Haastattelutilanne sujui hyvin ja rauhallisessa tilassa. Kysyin luvan keskustelun nauhoittamiseen. Nauhoittaminen oli hyvä ratkaisu, koska näin pystyin haastattelutilanteessa keskittymään vain kysymyksiin ja kuuntelemiseen ja aineiston litterointi jälkikäteen oli huomattavasti helpompaa.

Litteroinnilla tarkoitetaan sitä, kun jokin aineisto, tässä tapauksessa äänite, muutetaan kirjalliseen muotoon (Kananen 2014, 101). Tässä tapauksessa kun kaikki muu aineisto eli kirjallisuus oli jo sanoina paperilla, oli järkevää muuttaa myös haastattelu kirjalliseen muotoon tietokoneelle. Litteroinnin taso oli yleiskielinen litterointi. Tämä tarkoittaa sitä, että teksti on muutettu yleiskielelle ja äännähdyksiä tai muita maneereita ei ole kirjattu (Kananen 2014, 102).

7.3 Sisällönanalyysi

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei ole olemassa yhtä oikeaa analyysitapaa, jolla saatua tutkimustietoa tulisi analysoida (Hirsjärvi Hurme 2008, 136). Opinnäytetyössäni analyysi tapahtui niin, että ensin haastattelin päivähoidon työntekijää ja haastattelun jälkeen litteroin keskustelumme nauhoituksen perusteella tietokoneelle. Tämän jälkeen peilasin litteroitua tekstitiedostoa kirjoittamaani teoriapohjaan, etsien samankaltaisuuksia, toistuvia teemoja sekä vahvistuksia tai vastaavasti ristiriitaisuuksia teoriaosuuteen nähden.

Sisällönanalyysilla on tarkoitus saada tutkittavasta ilmiöstä kuvaus. Sisällönanalyysi toimii apuna aineiston järjestämisessä, jonka jälkeen voidaan tehdä johtopäätöksiä. Tässä analyysimallissa tekstistä etsitään tarkoituksia ja merkityksiä. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 103–104.)

Aineistolähtöisessä analyysissä tarkoituksena on luoda tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Aineiston raportointi on aineistosta lähtevää. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 95.) Opinnäytetyössä käytetty kirjallisuus on analysoitu aineistolähtöisesti. Luetuista teksteistä on luotu tiivis kokonaisuus, joka kokoaa tärkeimmän ydinsisällön yhteen.

7.4 Tutkimustulokset

Toteuttamani puolistrukturoitu haastattelu koostui viidestä eri kysymyksestä. (liite 1) Halusin haastattelukysymyksillä saada käytännönläheistä tietoa lapsuusiän autismin

kohtaamisesta päiväkodissa. Kysymysten teemat olivat toistuvia myös kirjallisuudessa, ja mielenkiintoista olikin haastattelua purkaessa verrata nousiko haastattelussa samoja asioita esille kuin mitä kirjallisuudessa painotettiin voimakkaasti.
Haastattelun alkupuolella kartoitin haastateltavan työntekijän koulutusta sekä työkokemusta autististen lasten parissa toimimisesta. Kuten aiemmin on jo mainittu, hän on jo 13 vuotta työskennellyt autististen lasten kanssa. Tämä kertoo mielestäni siitä, että häneltä saatuja vastauksia voidaan pitää luotettavina ja ne perustuvat monen vuoden kokemukseen.

Halusin kartoittaa mitä kautta työntekijät saavat tietoa ja koulutusta autismin kirjosta. Ajatuksenani oli selvittää täytyykö kaikki tarvittava tieto hankkia itse vai onko tarjolla jotakin autismiin liittyvää koulutusta, työnohjausta tai muuta vastaavaa. Haastateltavan mukaan koulutuksia on ollut hyvin tarjolla ja niihin on päässyt kiitettävästi osallistumaan. On ollut koulutusta autismin kirjosta kuin erilaisuuden kohtaamisesta päivähoidossa yleisestikin. Opinnäytetyöni tarkoituksena on toimia yhtenä apuvälineenä juuri tiedon hankkimiseen, kun työelämässä ensikertaa kohtaa autismin kirjoon lukeutuvan lapsen.

Yksi haastattelun kysymyksistä kartoitti eroavaisuuksia niin sanotusti tavallisen lapsiryhmän ja autistista lapsista koostuvan ryhmän välillä. Esiin nousi apuvälineiden merkitys arjessa. Erityisryhmässä autististen lasten apuna käytetään paljon kuvia selkeyttämään päivän kulkua ja helpottamaan kommunikointia. Lisäksi ohjeet annetaan hyvin yksinkertaisesti ja lyhyesti, yhdellä tai maksimissaan kahdella sanalla, jotta ohjeet ovat helpommin sisäistettävissä. Haastateltava työntekijä korosti myös struktuurin merkitystä erityisryhmässä. Ryhmässä on usein käytössä päivä – ja viikkokalenteri. Kirjallisuus painotti myös juuri näiden arjen apuvälineiden merkitystä. Kuvat ja struktuuri toistuivat teoksesta toiseen merkittävimpinä keinoina, joilla autistisen lapsen päivää voi ja kannattaa helpottaa. Kuvat ja jäsennelty päiväjärjestys auttavat autistista ihmistä ennakoimaan tulevia tapahtumia ja näin ollen epätietoisuuden aiheuttama ahdistus ja levottomuus vähenevät.

Haastattelussa oli kysymys myös siitä, mitkä ovat hyväksi havaittuja toimintatapoja ja tukivälineitä autismin kirjon parissa työskennellessä. Aiemmassa vastauksessa esille nousivat jo kuvien käyttö sekä päivän strukturointi. Näiden lisäksi mainittiin aikuisen

pitkä pinna ja rauhallisuus. Työntekijän mukaan tärkeää on myös yrittää kuvitella itsensä lapsen asemaan ja miettiä, että mikä juuri tässä tilanteessa sai aikaan ahdistusta ja mitä itse voisi ensikerralla tehdä toisin, jotta tilanne sujuisi eri tavalla. Myös lasten kohtaaminen yksilöinä ja tietynlainen luovuus tulivat esille. Teoriaosuuteen käytetyssä kirjallisuudessa mainittiin myös lasten yksilöllinen kohtaaminen. Se mikä toimii toisella, ei välttämättä toimi toisella yksilöllä ollenkaan. Tätä tarkoitti myös työntekijän puhe luovuudesta, eli erilaisten lasten kanssa tulee koittaa erilaisia toimintatapoja, jotta löydetään juuri se mikä hänen kanssaan toimii ja sujuu.

Viimeinen haastattelukysymyksen tarkoituksena oli saada työntekijältä joitakin neuvoja tai vinkkejä sellaiselle työntekijälle, joka aloittaa elämänsä ensimmäistä kertaa työskentelyn autististen lasten parissa. Tämä kysymys muotoutui suoraan työni tutkimusongelman pohjalta, eli mitä työntekijän tulee tietää ja ottaa huomioon työskennellessään autismin kirjon kanssa. Haastateltavan työntekijän neuvot olivat: lähde ennakkoluulottomasti liikkeelle ja ole armollinen itsellesi. Kukaan ei voi heti osata ja muistaa kaikkea, joten pikkuhiljaa liikkeelle.

Suurimpana yhtymäkohtana haastattelun ja teoriaosuuden välillä voidaan pitää molemmissa esiinnoussut apuvälineiden suuri merkitys ja painoarvo. Niin toteuttamani puolistrukturoitu haastattelu kuin työni teoriaosuus toivat ilmi moneen kertaan sen, kuinka tärkeää on, että autististen lasten elämästä tehdään mahdollisimman mielekästä ja sujuvaa. Tämän mahdollistaa oikeat ja asianmukaiset apuvälineet. Apuvälineitä ovat muun muassa kuvat, päiväjärjestys, struktuuri ja alan ammattilaiset, jotka paneutuvat työhönsä täysillä. Autistisen lapsen päivä on hyvin rikkonainen ja epäselvä, mikäli sitä ei jäsennetä hänelle ymmärrettävään muotoon. Ahdistus ja levottomuus vähenevät kun arki on ennakoitua ja sujuvaa.

7.5 Tutkimuksen laadun ja luotettavuuden arviointia

Reliabiliteetti mittaa tutkimustulosten pysyvyyttä ja validiteetti taas sitä, että tutkitaan oikeita asioita. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa myös tutkimuksen tulosten arviointi on tutkijan näytön ja perustelun varassa. Validiteetti liittyy siihen, että

aineiston analyysi suoritetaan oikein ja että tutkimusasetelma on oikein asetettu. Reliabiliteetti liittyy tutkimuksen käytännölliseen toteutukseen. (Kanala 2014, 146–147.)

Opinnäytetyön tulosten tulee olla luotettavia ja paikkansa pitäviä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkastellaan vahvistettavuutta, arvioitavuutta eli dokumentaatiota, tulkinnan ristiriidattomuutta, luotettavuutta ja saturaatiota. (Kananen 2014, 145, 151.)

Vahvistettavuudella tarkoitetaan sitä, että saatu aineisto voidaan vahvistaa. Esimerkiksi jos on tehty haastattelu, haastateltu lukee kirjoitetun tekstin ja vahvistaa saadun tuloksen. Ongelmallista on, jos haastateltava ei vahvista kuvausta oikeanlaiseksi. Muun aineiston, esimerkiksi kirjallisuuden osalta voidaan myös käyttää vahvistettavuutta luotettavuuden arvioinnissa. Samaa asiaa koskevaa tietoa voidaan kerätä eri lähteistä ja tämän jälkeen verrata vahvistavatko ne toinen toisiaan vai esiintyykö teoksissa suuria eroavaisuuksia. (Kanala 2014, 152.)

Tämän opinnäytetyön vahvistettavuutta arvioitaessa voin todeta, että kirjallisuus on systemaattisesti ja tarkasti läpikäytyä. Teoriaosuudessa käsitellään sellaisia teorioita ja asioita, jotka ovat ilmenneet useammassa teoksessa. Näin ollen olen arvioinut niiden olevan paikkansa pitäviä ja luotettavia.

Toinen opinnäytetyön luotettavuuteen liittyvä tekijä on työn arvioitavuus eli toisin sanoen onko työssä käytetty riittävää dokumentaatiota. Tutkimuksessa tulee riittävän selkeästi ja läpinäkyvästi käydä ilmi mitä on tehty ja miten. Kaikki tehdyt ratkaisut, kuten tiedonkeruumenetelmät, analysointitavat ja tulkintamenetelmät tulee perustella. (Kananen 2014, 153.)

Opinnäytetyöni sisällöstä käy ilmi mitä olen tehnyt ja miten olen tehnyt. Haastattelusta kertovassa osiossa olen perustellut miksi olen tehnyt yksilöhaastattelun, miksi käytin puolistrukturoitua haastattelumenetelmää, miten litteroin aineiston, mitä tutkimustuloksia sain, miten analysoin ne ja miten ne liittyvät työn teoriaosuuteen. Työssä on myös kerrottu ja perusteltu tutkimusongelma ja sen tarpeellisuus työelämän näkökulmasta. Teoriaosuus on hankittu aiheesta kertovasta kirjallisuudesta ja sen hankinnassa on käytetty erikseen luotettavuusarviointia. Kaikki työssä käytetty kirjallisuus löytyy

myös lähdeluettelosta, joten kuka tahansa voi tarkistaa viittausten paikkansapitävyyden.

Tulkinnan ristiriidattomuus on myös yksi arviointikriteeri mitä tulee opinnäytetyön luotettavuusarviointiin. Ristiriidattomuudella tarkoitetaan sitä, että aineiston läpikäymisessä ja tulkinnassa voi olla tulkinnanvaraa, mutta tulkinnan luotettavuuden voi taata esimerkiksi sillä, että toinen tutkija tulee samaan johtopäätökseen samasta asiasta. (Kananen 2014, 153.) Tässä opinnäytetyössä on hankalaa toteuttaa ristiriidattomuus niin, että toinen tutkija tekisi saman tutkimuksen ja päätyisi samaan lopputulemaan, koska opinnäytetyön olen toteuttanut yksilötyönä. Kuitenkin esimerkiksi aineiston valinnassa ja läpikäymisessä olen käyttänyt samaa tarkastelunäkökulmaa, eli miten tämä vastaa ja sopii tutkimusongelmaani.

Saturaatiolla tarkoitetaan kylläänytymistä. Tämä tarkoittaa sitä, että jokin tutkimustulos tai teoria alkaa toistua lähteestä toiseen. (Kananen 2014, 153.) Kylläänytymistä käytin hyödyksi työn teoriaosuutta kirjoittaessa. Esimerkiksi keskeiset luvut autismista ja lapsuusiän autismista on kirjoitettu niin, että luin monesta eri teoksesta samaa asiaa ja keräsin niistä lukujen teorian yhteen tähän opinnäytetyöhön. Näin ollen en luottanut vain yhden kirjan esittämään teoriaan tai ajatukseen. Jos jossakin kirjassa oli hyvin poikkeava käsitys esimerkiksi siitä mitä autismi on, se liittyi esimerkiksi kirjan julkaisuvuoteen ja näin ollen osasin olla hyödyntämättä tätä vanhentunutta tietoa työssäni.

8 POHDINTA

Opinnäytetyötä aloittaessani olin päättänyt sen, että työ liittyy jollakin tavalla erityisyyteen ja sen kohtaamiseen päivähoidossa. Autismi valikoitui aiheeksi sen perusteella, että olen opiskelujeni ohella työskennellyt vammaispalveluiden piirissä, jossa olen tavannut autistisia lapsia. Autismi aiheena on aina kiinnostanut minua suuresti, joten ajattelin teoriatiedon läpilukemisen olevan siten mielekästä, kun aihe kiinnostaa jo valmiiksi. Halusin myös oman kokemuksen vahvistukseksi teoriapohjaa, jota ei entuudestaan ollut. Näin tämän aiheen valinta tukee myös ammatillisuuttani kun kokemus ja teoria yhdistyvät mielekkääksi kokonaisuudeksi.

Työn ideana oli siis yhdistää autismi ja päivähoito jotenkin keskenään. Autistisia lapsia integroidaan tavallisiin päiväkoteihin, sillä harvassa kaupungissa on tarjolla ryhmää, joka olisi suunnattu pelkästään autistisille lapsille. Tämän vuoksi ajattelinkin, että monelle päivähoidon työntekijälle saattaa jossakin vaiheessa työuraansa tulla eteen tilanne, että omassa lapsiryhmässä on myös autistinen lapsi joukon jatkeena. Autismissa on hyvin monenlaisia erityispiirteitä, jotka tulisi tietää ja ottaa huomioon työskennellessä autistisen lapsen kanssa. Tämä opinnäytetyö on kirjoitettu sitä varten, että työntekijällä olisi jokin helppo ja suhteellisen vaivaton tapa ottaa selvää lapsuusiän autismin piirteistä ja niiden huomioimisesta päiväkodissa.

Koen, että työlläni on tarkoitus ja paikka työelämässä. Päiväkodin henkilökunnan on helppo lukea tämä tiivistetty tietopaketti autismista, lapsuusiän autismista ja sen kohtaamisesta päiväkodissa. Työssä on käsitelty diagnoosiin liittyvät erityispiirteet, kuntoutusmuodot, päiväkotipäivässä huomioon otettavat asiat sekä haastattelun myötä tuotu myös näkemystä elävästä elämästä.

Autismi on tänä päivänä niin sanotusti pinnalla oleva aihe. Monissa iltapäivälehdissä kuten Iltasanomissa ja Iltalehdessä on ollut viime aikoina artikkeleita koskien autismia. Yle on esittänyt kuluneena keväänä dokumenttisarjan, jossa seurattiin autistisia henkilöitä. Tänä vuonna juhlittiin myös maailman autismitietoisuuspäivää 2.4.2016, jonka tarkoituksena oli lisätä autismitietoisuutta. Uskonkin, että autismi kiinnostaa valtaväestöä tänä päivänä osittain sen medianäkyvyyden vuoksi. Työni palvelee yhtälailla ketä tahansa autismista kiinnostunutta, eikä vain päivähoidon ammattilaista.

Opinnäytetyöni aihe on mielestäni erittäin tärkeä. Autistinen lapsi erityispiirteineen ansaitsee ja tarvitsee kaiken mahdollisen avun ja tuen päivähoitopäivänsä aikana. On hienoa, jos tämä työ auttaa jotakin lasta ja hänen kanssaan toimivaa aikuista. Minulle henkilökohtaisesti on tärkeää, että myös autistinen lapsi tulee huomioitua omana ainutlaatuisena yksilönään. Yksilöllisyyden arvostus nousi myös kirjallisuudessa ja haastattelussa vahvasti esille. Se onkin yksi suuri asia, jonka toivon jokaisen muistavan, kun he työskentelevät tai ovat muuten tekemisessä autistisen henkilön kanssa. Hän on kuitenkin myös ihminen, eikä hänen saamansa diagnoosi kerro kaikkea.

Tämän opinnäytetyön tekeminen palveli ammatillista kasvuani ja kehitystäni suuresti. Autismi oli entuudestaan tuttu työelämästä, eli käytännön kokemusta minulla oli siitä, millaista tällaisten lasten kanssa on työskennellä. Teoria autismista oli kuitenkin suhteellisen hataralla pohjalla, joten mielenkiintoista oli lukea lähdekirjallisuutta ja oppia kokoajan uutta matkan varrella. Jos joskus tulevaisuudessa lastentarhanopettajana työskennellessäni kohtaan autistisen lapsen, tiedän miten hänen kanssaan tulee toimia ja miten voin häntä parhaani mukaan auttaa.

Työtä tehdessäni huomasin, että moni lukemani kirja korosti ja painotti apuvälineiden tärkeyttä autististen henkilöiden apuna. Etenkin struktuurin merkitys korostui niin kirjallisuudessa kuin tekemässäni haastattelussa. Jatkokehittämisideana voisikin ajatella, että koostaisi työn, joka keskittyisi pelkästään näihin apuvälineisiin ja niiden monipuoliseen käyttöön. Toinen jatkokehittämisidea voisi olla, että perehtyisi miten nykyaikaista tietotekniikkaa on hyödynnetty esimerkiksi autististen henkilöiden kuntoutuksessa tai jokapäiväisessä elämässä.

Haastattelu kokonaisuudessaan oli mielestäni onnistunut kokemus ja hyvä lisä opinnäytetyöhöni. Harmittelin ensin sitä, että haastattelut jäivät yhteen henkilöön itsestäni riippumattomista syistä, mutta tässä haastattelussa haastateltavan monen vuoden työkokemus toi kaivattua syvyyttä työhöni ja yksi toteutunut haastattelu olikin ihan riittävästi. Haastattelun tarkoituksena oli tuoda opinnäytetyöhön käytännönläheisyyttä ja kuulla ääni työkentältä, jottei työ keskittyisi pelkästään kirjallisuuden teoriapohjaan. Tämä tavoite toteutui mainiosti. Haastattelussa nousi esille monia samoja asioita, joita työn teoriaosuudessa käsitellään, mikä mielestäni kertoo siitä, että työhöni valikoitunut kirjallisuusmateriaali on ollut luotettavaa ja paikkansapitävää. Huolestuttavaa olisi ollut jos haastattelussa olisi noussut esiin täysin päinvastaisia asioita kuin luetuissa dokumenteissa. Silloin olisi täytynyt pohtia onko haastatteluaines tai kirjallisuus epäluotettavaa tai tieto jollakin tapaa vääristynyttä. Tätä ongelmaa ei kuitenkaan onneksi tullut, vaan työn teoria – ja empiriaosuuden sai hyvin linkitettyä toisiinsa.

Opinnäytetyötä oli yhtä aikaa haastava ja mielekäs tehdä. Mielekkään työstä teki se, että lähdemateriaalista ei ollut pulaa ja se, että aihe kiinnosti minua paljon ja tiedonjano oli suuri. Haasteita työskentelylle asetti se, että sain rajattua aiheen niin, että työstä muodostui tiivis ja ehjä kokonaisuus, ilman, että mitään tärkeää jäi kuitenkaan

pois. Kaiken kaikkiaan koen kuitenkin, että opinnäytetyöstäni ”autistinen lapsi päivähoidossa” muodostui ehjä ja informatiivinen kokonaisuus, johon olen itse tyytyväinen.

LÄHTEET

Alvin, J. & Warwick, A. 1995. Autistisen lapsen musiikkiterapia. Helsinki: Hakapaino Oy.

Autismi – ja Aspergerliitto ry. 2006. Autismi ja Aspergerin oireyhtymä. Toimintarjoite – Miten se vaikuttaa elämääsi? Vantaa: Keili Oy.

Avellan, A. & Lepistö, T. 2008. Varhis: Opas pienten autististen lasten varhaiskuntoutukseen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Backman, R. 1998. Kohtaan työssäni autistisen lapsen: Opaskirja päiväkoti- ja kouluavustajille sekä muille autististen lasten kanssa työskenteleville. Helsinki: Hakapaino.

Delacato, C. 1995. Muukalainen keskuudessamme: autistinen lapsi. Helsinki: Hakapaino.

Faherty, C. 2006. Autismi/Aspergerin oireyhtymä. Mitä se merkitsee minulle? Oulu: Oulun yliopistopaino.

Grandin, T. & Scariano, M. 1992. Minun tarinani: ulos autismista. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Gillberg, C. 2000. Autismi ja autismin sukuiset häiriöt lapsilla, nuorilla ja aikuisilla. Helsinki: Hakapaino.

Hakala L., Hyrkkö, P., Manninen, P., Oesch, H., Salo, M. & Siikanen, M. 2001. Jaettu ilo. Autistisen lapsen vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin kehittäminen. Somero: Sälekarin Kirjapaino Oy.

Heinämäki, L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa: Erityispäivähoito – lapsen mahdollisuus. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Heinämäki, L. 2000. Varhaiserityiskasvatus lapsen arjessa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Karisto Kirjapaino Oy.

Ikonen, O. 1998. Autismi – teoriasta käytäntöön. Juva: WSOY – Kirjapainoyksikkö.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus: miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

Kauppinen, M. & Sarjanoja, M. 1993. Erilainen lapsi päivähoidossa. Porvoo: WSOY.

Kerola, K., Kujanpää, S. & Timonen, T. 2000. Autismikuntoutus.. Juva: WS Bookwell Oy.

Kerola, K., Kujanpää, S. & Timonen, T. 2009. Autismin kirjo ja kuntoutus. Juva: WS Bookwell

Kujanpää, S. & Norvapalo, P. 1998. Ensitieto autismista. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Mattila-Rautiainen, S. 2011. Ratsastusterapia. Juva: WS Bookwell Oy.

Partanen, K. 2010. Voimaa autismin kirjon kuntoutukseen. Juva: WS Bookwell Oy.

Pihlaja, P. & Viitala, R. 2005. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Latvia: Livonia Print.

Viljamaa, J. 2009. Mitä minä teen tämän lapsen kanssa? Haastavan lapsen kasvatus. Juva: WS Bookwell Oy.

Varhaiskasvatuslaki. 1973. 19.1.1973/36 muutoksineen.

Vernerin www-sivut. Viitattu 6.6.2016. http://verneri.net/yleis/

HAASTATTELU LIITTYEN AUTISTISIIN LAPSIIN JA HEIDÄN TUKEMISEENSA PÄIVÄHOIDOSSA

Sukupuoli:

Ammattinimike/Koulutus:

1. Kuinka pitkän työkokemuksen omaat autististen lasten parissa?

2. Oletko saanut täsmäkoulutusta, työnohjausta tms. autististen lasten kanssa toimimiseen? Jos et, niin mitä kautta olet tarvittavat tiedot ja taidot saanut?

3. Mitkä ovat suurimpia/näkyvimpiä eroja autismiryhmässä verrattuna tavalliseen päiväkotiryhmään?

4. Mitkä ovat hyväksi koettuja toimintatapoja, tukimuotoja ja tukivälineitä autististen lasten kanssa toimimiseen?

5. Mitä neuvoja tai ajatuksia haluaisit jakaa sellaiselle ihmiselle, joka kohtaa työssään ensikertaa autismin kirjoon kuuluvan lapsen?